

DOI: 10.33270/03233201.79
УДК 159.98

Воєнний стан і можливі трансформації особистості поліцейського

БУДАНОВА Маріанна*

викладач кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-0146-1554>

Анотація. Метою статті є аналіз проблеми впливу воєнного стану в нашій державі на трансформації особистості сучасного поліцейського. Методологічним підґрунтям аналізу окресленої проблеми стали концептуальні підходи впливу військових дій на особистість та її життєдіяльність у вітчизняному й зарубіжному науковому просторі. Методологічний інструментарій обрано відповідно до зазначеної мети, специфіки об'єкта та предмета дослідження. Розглянуто зміст низки фундаментальних науково-прикладних розвідок, присвячених впливу війни на психічне здоров'я громадян. Зауважено, що виконання професійних обов'язків працівниками Національної поліції України здійснюється в особливих психологічно напружених умовах, де воєнний час є об'єктивною детермінантою їх ускладнення. Крім звичних психологічних ознак, на перебігу реалізації професійних обов'язків поліцейських позначається вся палітра проблем воєнного стану, які відчують усі громадяни нашої держави. Наукова новизна статті полягає в систематизації та узагальненні результатів досліджень щодо вивчення проблеми впливу військових дій на можливі трансформації особистості поліцейського Національної поліції України. Доведено, що особистісні трансформації сучасного поліцейського можуть бути як позитивними, так і спричиняти складнощі в подальшому інтегруванні особистості до несення служби в умовах мирного життя. Професійне виконання поліцейським поставлених завдань щодо охорони правопорядку має низку ключових передумов: реалізація ефективного професійного відбору, здійснення успішної професійно-психологічної підготовки та втілення дієвих заходів психологічної підтримки й реабілітації

Ключові слова: особистість поліцейського, вплив воєнного часу, психологічна травма, особистісні трансформації, адаптаційні можливості особистості

Історія статті:

Отримано: 22.02.2023

Переглянуто: 17.03.2023

Прийнято: 06.06.2023

Рекомендоване посилання:

Буданова М. Воєнний стан і можливі трансформації особистості поліцейського. *Юридична психологія*. 2023. № 1 (32). С. 79–85. doi: 10.33270/03233201.79.

*Відповідальний автор

© Буданова М., 2023

Вступ

У передмові до книги «На Західному фронті без змін» Еріх Марія Ремарк написав: «Ця книга – не викриття і не сповідь. Це лише спроба розповісти про покоління, яке занастала війна, про тих, хто став її жертвою, навіть якщо врятувався від снарядів». Проблематика психологічної травми була ключовою в романі, адже досвід пережитих військових дій впливає на особистість на різних рівнях, поміж яких самосвідомість, думки, стосунки з рідними та друзями.

Сучасний стан соціальних, економічних, політичних процесів у суспільстві безпосередньо позначається на особистісних особливостях українців. Поряд із підвищенням рівня національної самосвідомості та патріотичного піднесення громадян потенційними є вияви об'єктивно детермінованих новоутворень негативного змісту як наслідків руйнівного впливу воєнного стану. Втрата домівки, загибель, поранення близької чи знайомої людини, безальтернативна зміна місця проживання, екзистенціальна загроза власному життю та життю дітей – усе це є підґрунтям формування особистісної тривоги, фрустрації, агресії тощо.

Зазначене актуально для аналізу феноменів предметного поля юридичної психології. Працівники Національної поліції України з перших хвилин повномасштабного вторгнення військ російської федерації стали на захист нашої держави та її громадян. Зазначене відбувалося на основі загальної спрямованості особистості поліцейських і сталої сформованої професійної мотивації. Екстремальні та кризові умови початку воєнних дій зумовили вияв найкращих особистісних особливостей представників сектору безпеки й оборони України. Водночас воєнні дії чинять об'єктивний негативний вплив на життєдіяльність і професійний простір будь-якої людини, зокрема правоохоронця, що відображається в змінах його особистісних рис і властивостей, звичних форм та способів поведінки, іманентних модусах соціальної взаємодії та стосунків. Трансформації особистості сучасного поліцейського безпосередньо й опосередковано впливають на здійснення ним функціональних обов'язків щодо забезпечення дотримання прав і свобод громадян у нашій державі.

Матеріали та методи

Метою статті є аналіз проблеми впливу воєнного стану в нашій державі на можливість трансформації особистості сучасного поліцейського.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема аналізу впливу воєнних дій на особистість людини не є новітньою в просторі психологічної науки. На жаль, людство постійно надає науковцям актуальний емпіричний матеріал для дослідження, розв'язуючи військові

дії в різних куточках світу. Розгляду різних аспектів цієї проблематики присвячено роботи низки українських та зарубіжних дослідників: І. Бринзи, Є. Варбан, М. Галич, Г. Горностая, О. Тимченка, Т. Титаренко, G. Casas, G. Christodoulou, M. Coldiron, D. Fuhr, M. Hossain, N. Ghosh, R. Lakshminarayana, J. López-Ibor, A. Llosa, M. Maj, A. Mohit, M. Moro, R. Murthy, S. Naveed, A. Okasha, A. Rahman, T. Roederer, N. Sartorius, K. Saeed, D. Silove, J. Soc, H. Thomas, A. Waqas, A. Zuberi та ін. (Halych, 2020; Brynza, 2000; Varban, 2010; Timchenko, 2010; Miuller, 2014; Tytarenko, 2005; López-Ibor et al., 2004; Ghosh, Mohit, & Murthy, 2004; Zuberi et al., 2021; Coldiron, 2013; Llosa, 2012; Murthy, & Lakshminarayana, 2006). Останніми роками оприлюднено низку фундаментальних науково-прикладних розвідок на офіційному рівні, присвячених впливу війни на психічне здоров'я громадян. Зокрема, це такі роботи: WPA «Катастрофи і психічне здоров'я», доповідь Світового банку «Психічне здоров'я і конфлікти – концептуальні засади та підходи», дослідження Організації Об'єднаних Націй «Травма, втручання у війну і мир: запобігання, практика і політика», документ Дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) «The state of children of the world – Childhood under threat», праця «Травма та роль психічного здоров'я в постконфліктний період: відновлення» (GBD 2015...).

У цих наукових першоджерелах проаналізовано психотравматичні наслідки світових війн, дослідження різних аспектів складних життєвих ситуацій, вихід із життєвих криз і травматичних життєвих ситуацій. Узагальнення наявних досліджень дають змогу констатувати безумовне зростання рівня захворюваності та поширеності психічних розладів серед населення в період воєнного часу та після закінчення гострого конфлікту. Серед найістотніших наслідків війни більшість науковців визначають вплив на стан психічного здоров'я цивільного населення та його загальну чисельність. Вплив військових дій на жінок виявляється більш руйнівним, аніж на представників чоловічої статі. Жінки страждають більше, ніж чоловіки, і мають потенційно вищу загрозу негативних трансформацій особистості. Іншими вразливими групами є діти, люди похилого віку й особи з інвалідністю (Silove, 2005).

Війна чинить катастрофічний вплив на здоров'я та добробут нації. Дослідження засвідчили, що конфліктні ситуації спричиняють вищий рівень смертності й інвалідності, ніж будь-яке серйозне захворювання. Війна руйнує громади й сім'ї, підриває засади розвитку соціальної та економічної структури нації. Ефекти війни охоплюють довгострокову фізичну та психологічну шкоду дітям і дорослим, а також скорочення матеріального й людського капіталу. Смерть унаслідок війни – це лише «верхівка айсберга».

Інші наслідки, крім смерті, недостатньо досліджено та проаналізовано. До них належать ендемічні проблеми, економічний/соціальний занепад і психосоціальні захворювання, патентний вплив військових дій на самоствалення та самоприйняття особистості, феномен «людини, що залишилася в живих», і це лише деякі з них. Виокремлення та глибше розуміння наслідків військової агресії, безлічі психологічних проблем, що виникають через неї, є передумовою розроблення послідовних й ефективних стратегій щодо їх розв'язання. За оцінками ВООЗ, у ситуаціях збройних конфліктів 10 % людей, які пережили травматичні події, матимуть серйозні наслідки, а ще у 10 % розвиватиметься поведінка, що перешкоджатиме їхній здатності ефективно функціонувати, зокрема в професійному просторі. Найпоширенішими станами є депресія, тривога та психосоматичні проблеми (безсоння, болі різної етіології). Показники окреслених проблем корелюють зі ступенем психологічної травми, а також наявністю ефективної професійної фізичної та емоційної підтримки (López-Ibor et al., 2004).

Результати й обговорення

Виконання професійних обов'язків працівниками Національної поліції України здійснюється в особливих психологічно напружених умовах (Aleksandrov et al., 2007; Okhremenko, 2004; Timchenko, 1995). Воєнний час є об'єктивною детермінантою їх ускладнення. Крім звичних ознак, а саме чіткої правової регламентації діяльності, конфліктного характеру професійного спілкування, владних повноважень правоохоронців, екстремальності діяльності, на перебігу реалізації професійних обов'язків поліціантів відображається вся палітра проблем актуального воєнного стану, які відчувають інші громадяни нашої держави. Необхідність належного виконання правоохоронних функцій представниками Національної поліції України передбачає ґрунтовну професійно-психологічну підготовку поліцейського в умовах повномасштабного вторгнення на територію нашої держави. Її удосконалення потребує розгляду можливих напрямів особистісних трансформацій поліцейського в сучасних умовах.

Зміст ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» доповнено частиною четвертою, яка передбачає, що в період воєнного стану поліція діє згідно з призначенням і специфікою діяльності з огляду на ті обмеження прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану»¹. Це значно

розширює спектр ситуацій соціальної взаємодії поліцейського, що характеризуються невизначеністю. Обрання правильної дії шляхом співвіднесення її з можливими дозволеними в період воєнного стану, обґрунтування населенню правомірності її реалізації, коректна вербалізація виконуваної дії, контроль і моніторинг психологічного стану громадян у ситуаціях дефіциту часу й інформації – це не вичерпний перелік українських необхідних умінь і навичок поліцейського в умовах воєнного стану. Їх формування актуалізує потребу активного розвитку пізнавальної сфери особистості поліцейського (особливостей відчуття, сприймання, уваги, пам'яті). Здатність до антиципації та моделювання розвитку поточної ситуації професійної діяльності й соціальної взаємодії вимагає цілеспрямованого впливу на особистість поліцейського в межах реалізації професійно-психологічної підготовки. Невідповідність об'єктивним вимогам здійснення функціональних обов'язків може призвести до виникнення особистісної тривоги, невпевненості в собі як професіоналі, агресивному ставленні до оточення в професійному та родинному колі.

Виконання правоохоронних функцій працівниками Національної поліції України здійснюється не тільки на безпечних для життя територіях нашої держави. Поліцейські беруть участь в активних військових діях і забезпечують правопорядок на деокупованих територіях. Це обумовлює потенційну можливість одержання правоохоронцями фізичних травм і психологічного травматичного досвіду. У наявних психологічних першоджерелах найчастіше йдеться про посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) як крайню реакцію на сильний стресор, що загрожує життю людини та безпосередньо впливає на психічний та емоційний добробут працівника поліції (Halych, 2020). Вияви ПТСР виразі й доволі відомі з досвіду роботи зарубіжних психологів з ветеранами в'єтнамської, іракської та афганської воєнних компаній. Частота виникнення ПТСР саме в момент виникнення надзвичайної ситуації низька. Здебільшого ПТСР починає виявлятися в комбатанта орієнтовно через шість місяців після травматичної події. Проте, якщо стрес-чинник має потужну тривалу дію (наприклад, перебування в полоні, перебування під постійними обстрілами або під щільною частотою повітряних тривог тощо), імовірність швидкого розвитку ПТСР в особистості зростає. Водночас цей розлад є прикладом крайньої реакції на стресові чинники воєнного часу – значною є кількість латентних і менш виразних виявів впливу у вигляді тривоги, загострення акцентуацій, зневіри тощо. Превенція негативного впливу умов воєнного часу на особистісні особливості працівника Національної поліції України має ґрунтуватися на інтеграції традиційних заходів формування стресостійкості поліцейського та фортифікації його магістральної спрямованості. Війна є підтвердженням теорії

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379

В. Франкла про смисли життя (Frankl, 2016). Якщо людина не втратила сенс, якщо є розуміння того, заради чого варто щось робити, це примножує ресурси виживання, здолання негараздів, творення нового. Смилом буття української нації (національною ідеєю України) завжди було прагнення до волі. Тепер надзвичайно актуалізувався новий смисл (нова ідея) – перемогти, відстояти свободу, зберегти незалежність, вижити як нації. Ці дві ідеї не просто поєдналися – вони помножилися одна на одну (Hornostai, 2022).

З плином часу може змінитися ставлення поліцейського до ризику: досвід участі у військових операціях може змінити сприйняття ним небезпечності ризику, розширюючи кордони дозволених дій в ситуаціях безпосередньої загрози життю. Правоохоронець може стати більш схильним до прийняття ризикованих і необґрунтованих рішень, що може призвести до негативних наслідків для збереження його особистої безпеки й безпеки цивільного населення. Ці наслідки можуть варіюватися залежно від наявності конкретного професійного досвіду в умовах воєнного часу й індивідуальних особливостей поліцейського. Зазначене зумовлює необхідність постійного психодіагностичного скринінгу правоохоронців, посилення заходів професійно-психологічного відбору до служби в лавах Національної поліції України, створення ефективних засобів психологічної підтримки та реабілітації після перебування в екстремальних умовах професійної діяльності.

Під впливом умов воєнного стану в зоні ризику можуть «опинитися» звичні для поліцейського навички комунікативної взаємодії. Стиль спілкування зазнає змін унаслідок набутого професійного досвіду (гострий дефіцит часу, значне психологічне навантаження, необхідність прийняття відповідальних рішень тощо). Він набуває ознак прямолінійного, рішучого й безапеляційного характеру, що є очікуваним і корисним у деяких кризових ситуаціях, але не завжди доречним й ефективним у спілкуванні із цивільними громадянами.

Важливою умовою превенції негативних особистісних трансформацій правоохоронця є цілеспрямоване створення та розвиток його адаптаційних резервів. Адаптаційні резерви особистості поліцейського надають йому можливість працювати в найбільш екстремальних, кризових умовах, таких як залучення особового складу працівників Нацполіції до участі в деокупації населених пунктів нашої держави, де високий ризик небезпеки для життя та обмежені ресурси. Вони дають змогу правоохоронцю швидко адаптуватися до актуальних змін оперативної обстановки та знаходити ефективні рішення в складних ситуаціях.

У теоретичному розрізі аналізу адаптаційних можливостей особистості поліцейського доречно, на наш погляд, проаналізувати феномен

індивідуальної пружності, ступінь якої визначають за такими характеристиками: самооцінка (як почуття власної гідності, віра в себе); сподівання на власні сили (незалежність, автономія, самостійність); соціальна чуйність (дає змогу людині чи групі взаємодіяти з оточенням, турбуватися про інших, допомагати у складних життєвих ситуаціях).

Ми поділяємо думку С. Кравчук, що психологічну пружність доцільно розглядати як інтегративну властивість особистості, яка виявляється в здатності зберігати в критичних ситуаціях стабільний рівень психологічного та фізичного функціонування, виходити з таких ситуацій без стійких порушень, успішно адаптуватися до несприятливих змін. Відповідно до здійснених емпіричних досліджень науковця, для формування психологічної пружності необхідними є такі умови:

1) позитивне ставлення особистості до себе, знання та прийняття різних своїх рис, як позитивних, так і негативних; позитивна оцінка свого минулого;

2) почуття безперервного розвитку, відкритість до нового досвіду, реалізації власного потенціалу, бачення змін на краще в собі та своїх діях з плином часу; особистісні зміни відповідно до власних знань і досягнень;

3) віра в ефективність власних дій, оптимістичні думки про власні досягнення; створення оптимістичних сценаріїв розвитку подій;

4) наявність компетентностей в управлінні оточенням, контроль за зовнішньою діяльністю, ефективне використання наявних можливостей;

5) знижені психічне виснаження та афективна лабільність;

6) наявність інтересу до навколишнього світу, відсутність відчуття «перенасичення» роботою, задоволеність життям загалом (Kravchuk, 2022).

Окреслені особистісні передумови повинні стати метою здійснення професійно-психологічної підготовки працівника Національної поліції України з метою формування адаптаційного потенціалу його особистості.

Щодня в медіапросторі з'являються жахливі матеріали про військову агресію росії в Україні. Деякі цитати відображають вплив війни на психічне здоров'я такими тезами: «Ми живемо в державі постійного страху внаслідок очікуваних ракетних обстрілів та атак безпілотників»; «Війна завдає шкоди психічному здоров'ю українців»; «Війна – травма, що залишає фізичний слід і психічні шрами»; «Війна – це пекло... вона впливає на людей, які беруть участь у військових діях»; «Наслідки війни ніколи не вилікуються»; «Війна жахлива й перебуває поза межами розуміння та досвіду більшості людей»; «Росте покоління українців, яке знає тільки жахи війни та її наслідків». Ці тези створюють негативний інформаційний континуум існування громадян України. Безумовно, вони є фоном

життєдіяльності правоохоронця та виконання ним професійних обов'язків. Поліцейський, як і будь-яка інша людина, має побоювання за життя і добробут власної родини та близьких. Невміння протистояти цілеспрямованим діям пропаганди держави-агресора та представників деяких українських медіа спричиняє відчуття стомленості, безперспективності та відчаю. Науково обґрунтовані заходи прикладного спрямування щодо інформаційної гігієни дають змогу працівнику Національної поліції унеможливити їх негативний вплив на прийняття важливих рішень у професійному просторі.

Наукова новизна статті полягає в систематизації та узагальненні результатів досліджень щодо вивчення проблеми впливу військових дій на можливі трансформації особистості поліцейського Національної поліції України.

Висновки

Узагальнюючи результати здійсненого аналізу проблеми впливу воєнного часу на особистісні трансформації сучасного поліцейського, можемо констатувати, що вони можуть бути як позитивними, так і спричиняти складнощі в подальшому інтегруванні особистості до несення служби в умовах мирного життя.

Професійне виконання поліцейським поставлених завдань щодо охорони правопорядку має, на наш погляд, декілька ключових передумов: реалізація ефективного професійного відбору, здійснення успішної професійно-психологічної підготовки (акцентуючи увагу на формуванні професійної спрямованості особистості, розвитку пізнавальної сфери, посилення стресостійкості, розвитку адаптаційного потенціалу, навичок продуктивної соціальної взаємодії, умінь протистояти негативному впливу інформаційної навали тощо) і втілення дієвих заходів психологічної підтримки та реабілітації.

Заявлена для обговорення проблема вивчення впливу воєнних дій на особистість поліцейського має важливе значення для збереження людського потенціалу професійної діяльності Національної поліції України, що є вирішальною передумовою існування правової держави, охорони прав і свобод громадян. Вона потребує всебічного подальшого вивчення та аналізу з метою зменшення негативних виявів, спричинених травматичним досвідом війни, і зумовить окреслення ефективних шляхів комплексної інтеграції особистісних особливостей поліцейського в майбутню професійну діяльність.

References

- [1] Aleksandrov, D.O., Androsiuk, V.H., & Kazmirenko, L.I. (et al.). (2007). *Legal psychology*. L.I. Kazmirenko, E.M. Moiseieva (Eds.). Kyiv: KNT.
- [2] Brynza, I.V. (2000). *Peculiarities of experiencing a professional crisis in a person with different types of emotionality* (Doctoral thesis, Kyiv, Ukraine).
- [3] Coldiron, M.E., Llosa, A.E., Roederer, T., Casas, G., & Moro, M.R. (2013). Brief mental health interventions in conflict and emergency settings: an overview of four Médecins Sans Frontières - France programs. *Confl Health* 7, 23. doi: 10.1186/1752-1505-7-23
- [4] Frankl, V. (2016). *Man in Search of True Meaning. A psychologist in a concentration camp* (Trans). Kharkiv: Family Leisure Club.
- [5] GBD 2015 Eastern Mediterranean Region Mental Health Collaborators (2018). The burden of mental disorders in the Eastern Mediterranean region, 1990–2015: findings from the global burden of disease 2015 study. *Int J Public Health*, 63(1), 25-37. doi: 10.1007/s00038-017-1006-1
- [6] Ghosh, N., Mohit, A., & Murthy, R.S. (2004). Mental health promotion in post-conflict countries. *Promot Health*, 124(6), 268-270. doi: 10.1177/146642400412400614
- [7] Halych, M.Yu. (2020). *Peculiarities of the dynamics of the emotional states of police officers participating in the operation of the joint forces during the rehabilitation period* (Doctoral dissertation, Kyiv, Ukraine). Retrieved from <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/17885>
- [8] Hornostai, P.P. (2022). Ukraine at the epicenter of collective trauma: retrospective and prospective. *Psychology of the Russian-Ukrainian war: an internal view: materials of All-Ukrainian conference* (pp. 9-13). M. Sliusarevskiy, S. Chunikhina, L. Naidonova (Ed.). Kyiv: Talkom.
- [9] Kravchuk, S.L. (2022). Strategies for the development and maintenance of psychological resilience of the individual, family, and community. *Psychology of the Russian-Ukrainian war: an internal view: materials of All-Ukrainian of the conference* (pp. 17-21). M. Sliusarevskiy, S. Chunikhina, L. Naidonova (Ed.). Kyiv: Talkom.
- [10] Llosa, A.E., Casas, G., Thomas, H., Mairal, A., Grais, R.F., & Moro, M.R. (2012). Short and longer-term psychological consequences of Operation Cast Lead: documentation from a mental health program in the Gaza Strip. *Confl Health* 6, 8. doi: 10.1186/1752-1505-6-8
- [11] López-Ibor, J.J., Christodoulou, G., Maj, M., Sartorius, N., & Okasha, A. (2004). *Disasters and mental health*. doi: 10.1002/047002125X.
- [12] Miuller, M. (2014). *If you experienced a psychotraumatic event* (D. Busko, Trans). K. Yavna (Ed.). Lviv: Ukr. catholic university; Swichado.

- [13] Murthy, R.S., & Lakshminarayana, R. (2006). Mental health consequences of war: a brief review of research findings. *World Psychiatry*, 5(1), 25-30.
- [14] Okhremenko, O.R. (2004). *Activity in complex, stressful and extreme situations*. Kyiv: National. Acad. Defense of Ukraine.
- [15] Silove, D. (2005). From Trauma to Survival and Adaptation. In: Ingleby, D. (eds) *Forced Migration and Mental Health. International and Cultural Psychology Series*. Springer, Boston, MA. doi: 10.1007/0-387-22693-1_2
- [16] Timchenko, A.V. (1995). *Psychology in extreme conditions. Combat psychological trauma and methods of its correction*. Kharkov: KhVU.
- [17] Timchenko, O.V. (Eds.). (2010). *Crisis psychology*. Kharkiv: NUTsZU; City Press.
- [18] Tytarenko, T.M. (2005). *Personal choice: psychology of despair and hope*. Kyiv: Millennium.
- [19] Varban, Ye.O. (2010). Life crisis: concepts, concepts and manifestations. *Problems of modern psychology*, 8, 120-133.
- [20] Zuberi, A., Waqas, A., Naveed, S., Hossain, M.M., Rahman, A., Saeed, K., & Fuhr, D.C. (2021). Prevalence of Mental Disorders in the WHO Eastern Mediterranean Region: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Front Psychiatry*, 12. doi: 10.3389/fpsy.2021.665019.

Список використаних джерел

- [1] Юридична психологія : підручник / [Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та ін.] ; за заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. Київ : КНТ, 2007. 360 с.
- [2] Бринза І. В. Особливості переживання професійної кризи у особи з різним типом емоційності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2000. 16 с.
- [3] Coldiron M. E., Llosa A. E., Roederer T., Casas G., Moro M. R. Brief mental health interventions in conflict and emergency settings: an overview of four Médecins Sans Frontières – France programs. *Confl Health* 7. 2013. No. 23. doi: 10.1186/1752-1505-7-23
- [4] Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі / пер. з англ. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 116 с.
- [5] The burden of mental disorders in the Eastern Mediterranean region, 1990–2015: findings from the global burden of disease 2015 study. GBD 2015 Eastern Mediterranean Region Mental Health Collaborators. *Int J Public Health*. 2018 No. 63. Suppl 1. P. 25–37. doi: 10.1007/s00038-017-1006-1
- [6] Ghosh N., Mohit A., Murthy R. S. Mental health promotion in post-conflict countries. *Promot Health*. 2004. No. 124 (6). P. 268–270. doi: 10.1177/146642400412400614
- [7] Галич М. Ю. Особливості динаміки емоційних станів поліцейських-учасників операції об'єднаних сил у реабілітаційний період : дис. ... д-ра філософії : 053 – Психологія. Київ, 2020. 207 с. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/17885>
- [8] Горностай П. П. Україна в епіцентрі колективної травми: ретроспектива і перспектива. *Психологія російсько-української війни: внутрішній погляд* : матеріали Всеукр. круглого столу (Київ, 7 квіт. 2022 р.) / за наук. ред. М. Слюсаревського, С. Чуніхіної, Л. Найдьоновой. Київ : Талком, 2022. С. 9–13.
- [9] Кравчук С. Л. Стратегії розвитку та підтримання психологічної пружності особистості, родини, громади. *Психологія російсько-української війни: внутрішній погляд* : матеріали Всеукр. круглого столу (Київ, 7 квіт. 2022 р.) / за наук. ред. М. Слюсаревського, С. Чуніхіної, Л. Найдьоновой. Київ : Талком, 2022. С. 17–21.
- [10] Llosa A. E., Casas G., Thomas H., Mairal A., Grais R. F., Moro M. R. Short and longer-term psychological consequences of Operation Cast Lead: documentation from a mental health program in the Gaza Strip. *Confl Health* 6. 2012. No. 8. doi: 10.1186/1752-1505-6-8
- [11] López-Ibor J. J., Christodoulou G., Maj M., Sartorius N., Okasha A. Disasters and mental health. 1 October 2004. doi: 10.1002/047002125X.
- [12] Мюллер М. Якщо Ви пережили психотравмуючу подію / пер. з англ. Д. Бусько ; наук. ред. К. Явна. Львів : Укр. катол. ун-т ; Свічадо, 2014. 120 с.
- [13] Murthy R. S., Lakshminarayana R. Mental health consequences of war: a brief review of research findings. *World Psychiatry*. 2006. No. 5 (1). P. 25–30.
- [14] Охременко О. Р. Діяльність у складних, напружених та екстремальних ситуаціях. Київ : Нац. акад. оборони України, 2004. 210 с.
- [15] Silove D. From Trauma to Survival and Adaptation. In: Ingleby, D. (eds) *Forced Migration and Mental Health. International and Cultural Psychology Series*. Springer, Boston, MA, 2005. doi: 10.1007/0-387-22693-1_2
- [16] Тимченко А. В. Психологія в екстремальних умовах. Боевая психологическая травма и методы ее коррекции. Харьков : ХВУ, 1995. 112 с.
- [17] Кризова психологія : навч. посіб. / за заг. ред. О. В. Тімченка. Харків : НУЦЗУ ; Міська друк., 2010. 383 с.

- [18] Особистісний вибір: психологія відчаю та надії / за ред. Т. М. Титаренко. Київ : Міленіум, 2005. 336 с.
- [19] Варбан Є. О Життєва криза: поняття, концепції та прояви. *Проблеми сучасної психології*. 2010. Вип. 8. С. 120–133.
- [20] Zuberi A., Waqas A., Naveed S., Hossain M. M., Rahman A., Saeed K., Fuhr D. C. Prevalence of Mental Disorders in the WHO Eastern Mediterranean Region: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Front Psychiatry*. 2021. No. 12. doi: 10.3389/fpsy.2021.665019.

Martial law and Possible Transformations of the Policeman's Personality

BUDANOVA Marianna

Teacher of the Department of Legal Psychology of the National Academy
of Internal Affairs

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-0146-1554>

Abstract. The purpose of the article is to analyze the problem of the impact of martial law in our country on the potential transformations of the personality of a modern police officer. The methodological basis for the analysis of this problem is the conceptual approaches to the impact of military operations on a person and his or her life in the domestic and foreign scientific space. The methodological tools were chosen in accordance with the stated purpose, specifics of the object and subject of the study. The article examines the content of a number of fundamental scientific and applied studies on the impact of war on the mental health of citizens. It is emphasized that the performance of professional duties by the employees of the National Police of Ukraine is carried out in special psychologically stressful conditions, where wartime is an objective determinant of their complication. In addition to the usual psychological signs, the entire palette of problems of the current martial law experienced by other citizens of our country affects the course of the police officers' professional duties. The scientific novelty of the article is to systematize and summarize the results of research on the problem of the impact of military operations on the possible transformations of the personality of a police officer of the National Police of Ukraine. It is proved that the personal transformations of a modern police officer can be both positive and cause difficulties in the further integration of the personality into service in a peaceful life. The professional performance of law enforcement tasks by police officers has a number of key prerequisites: effective professional selection, successful professional and psychological training, and the implementation of effective psychological support and rehabilitation measures

Keywords: police officer's personality, wartime influence, psychological trauma, personal transformations, adaptive capabilities of the individual